

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

**СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ
НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ:
ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали
IV Всеукраїнської науково-практичної конференції
У двох частинах
Частина 2

(Суми, 19 травня 2017 року)

Суми
2017

Війна у цієї жінки забрала всіх, родини вже в неї не було, брати і сестри жили окремо, вона залишилася сама. Згодом вона закінчила школу і вийшла заміж. Віра Павлівна рано почала працювати. Спочатку - в управлінні по сільському господарству, в 1947 році машиністкою, а потім - бухгалтером, потім її перевели працювати головним економістом у виконкомі. В 1963 році відбулася ліквідація районів і Віру Павлівну вибрали секретарем селищної ради, вона працювала там 26 років. А потім чоловіка відправили працювати в Ямпільський район і жінка поїхала разом с ним. В Ямполі організовувався механічний завод і сусідка пішла туди працювати спочатку касиром, а потім відпрацювала 16 років головним редактором.

СТАРУН А.

(науковий керівник – к. і. н., доц. В. А. Нестеренко)

СПОГАДИ ДИТИНСТВА*

Найвеличніше щастя для нашого покоління-жити в мирний час. Але ми досі чуємо спогади страшних війн через, які довелося пройти нашому народові.

Мені довелося дізнатися про події війни з перших вуст. Адже мої прабабуся та прадідусь жили в той час. І вони нам, своїм правнукам розповідали про голодомор та Велику Вітчизняну війну. Касьян (Мяло) Ганна Григоріївна народилася 2 вересня 1926 р. в селі Боромля Тростянецького району Сумської області. Родина складалася з шести чоловік. Мати, Касьян Ульяна Дмитрівна, батько, Касьян Григорій Еврахович,

---

* Робота здійснена в рамках виконання фундаментального дослідження №0115U000677 «Історичний розвиток порубіжжя Північно-Східної України як засіб конструювання загальнонаціональної моделі історичної пам'яті».

та 4 дітей. Родина була не бідна, мали власне господарство. У ті роки масове розкуркулення українського селянства не пройшло повз подину моєї прабабусі. У 1933 році під тиском влади змушені були підти працювати в колгосп.

Хоч моя прабабуся у період голодомору була маленькою, проте вона яскраво пам'ятає ті часи, коли люди вмирили від голоду, по селу ходили продзагони і забирали у людей усе, що залишилося для життя. Бабуся якось розповідала мені, що нишком з глечиком бігала у колгосп аби попросити їсти. Люди були настільки жорстокі, що заради їжі вбивали та жорстоко знущалися над іншими. Намагалися вижити: в полі збирали колоски, розминали їх у ступі та варили їсти, у клунях під сіном ховали пшеницю та картоплю. Їли переважно картоплю, тикву, молоді гілки, мати готувала млинці з лободи. В той час пропадало дуже багато селян. Люди з голоду втрачали розум і врешті решт їли один одного. Селяни були настільки виснажені голодом, що вмирили прямо на вулиці під парканом або на лавочці. В селі були люди, які збирали мертвих на вози, а потім здійснювали поховання всіх в одній могилі.

Прабабусі було 15 років, коли розпочалася війна. Вона закінчила 7 класів, навчатися далі вона не мала можливості. Вік її батька не дозволяв йому брати участь у бойових діях. Але її брат Микола та сестра Марія воювали. Микола безслідно зник. Марія на війні була медсестрою. Воювала у Львівській області. Згодом їх загін відправили в Київську область, де невдовзі потрапила в полон і була вивезена до Німеччини. Звідти прийшла телеграма, що "безслідно зникла".

Бабуся розповідала, що про початок війни почули по місцевому радіо в центрі села, а через декілька місяців у село почали в'їжджати танки з фашистами. Ось так і почалося їхнє життя в окупації. Прабабуся згадувала, що під час бомбардування страждали люди, худоба, люди змушені були переховуватися у підвалах. Фашисти відбирали їжу, худобу. В

їхній сім'ї німці також відібрали корову, та її мати бігла слідом, аби повернути худобу. Але спроби були марними.

У свої 17 років пішла працювати на водокачку для паровозів. У 1946 році була засуха, рік неврожаю. Бабуся згадувала, як з батьком у лісі рубали дрова, продавали їх на базарі, а за ці кошти купували картоплю, хліб.

ТАРАСЕНКО Є.

(науковий керівник – к. і. н., доц. *В. А. Нестеренко*)

СПОГАДИ З МИНУЛОГО*

Апостолова Любов Борисівна народилась в селі Білани, Білопільського району, Сумської області, теперішня вулиця Покровська (раніше називалась Басівщина). Навчалась в Біланівській школі, але спочатку отримала початкову освіту в селі Вири, що неподалік села Білани. Любов закінчила 7 класів. Потім у Біланівській школі були курси бухгалтерів.

Родина Апостолових складалась з чотирьох осіб: батько, мати, брат та Любов. Батько Люби – Борис, навчався в школі, але яку мав освіту жінка не пам'ятає. Мати Люби не мала освіти. Обоє батьків працювали в колгоспі. Брат був на фронті Другої світової війни, повернувся додому інвалідом. Після повернення його відправили воювати на Радянсько-японську війну. Там він загинув.

Апостолови не мали своєї землі. Коли батьки пішли працювати в колгосп, то у них забрали з корову. В господарстві був кінь, але його вкрали.

---

* Робота здійснена в рамках виконання фундаментального дослідження №0115U000677 «Історичний розвиток порубіжжя Північно-Східної України як засіб конструювання загальнонаціональної моделі історичної пам'яті».